

РЕЦЕНЗІЯ

**професора кафедри психології і педагогіки
Національного університету фізичного виховання і спорту України,
доктора біологічних наук, професора Коробейникової Лесі Григорівни
на дисертаційну роботу Хом'яченко Олесі Олександрівни
«Конверсія фізичної підготовки з урахуванням функціональних
можливостей спортсменів у спортивних танцях»,
що подана на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка,
за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт**

Актуальність проблеми дослідження. Підготовка у спортивних танцях, як творчого виду спорту, на сьогодні, є актуальною науковою проблемою у галузі спортивної науки та тренування.

Спортивний танець є достатньо молодим видом спорту і тому багато наукових напрямків щодо підходів та критеріїв вдосконалення тренувальної і змагальної діяльності не вивчено.

Процес підготовки кваліфікованих спортсменів практично в усіх олімпійських та неолімпійських видах спорту здійснюється на рівні надмірних фізичних і психоемоційних зусиль. Це зумовлює пошук нових підходів до здійснення поглиблених наукових досліджень функціональних та психофізіологічних механізмів, вдосконалення технічних навичок у танцювальному спорті.

Принципово важливим є те, що у кваліфікованих спортсменів оптимальна адаптація спостерігається при навантаженнях, орієнтованих на максимальний розвиток генетично-детермінованих функцій спортсменів. Організм в ході еволюції сформував такі функціональні можливості, які забезпечують реалізацію особистісного потенціалу у певному виді спорту. До них можна віднести індивідуально-типологічні, у тому числі і функціональні, особливості, які в значній мірі успадковані, і, в той же час, знаходяться під впливом соціального й професійного та, в більшості, спортивного впливу.

У науковій літературі практично відсутні дані, які стосуються розгляду питань, пов'язаних з рівнем прояву генетично-обумовленими чинниками різного походження та можливостей реалізації спортсмена. Цікавим стало можливість розробки програми спеціальної фізичної підготовки з

урахуванням сучасних підходів до конверсії фізичної підготовки танцюристів у спортивних танцях.

Виходячи з вищезгаданого, дисертаційна робота є актуальною та необхідною для удосконалення системи підготовки у спортивних танцях.

Мета, завдання, наукова новизна відповідають цільовим настановам дисертаційної роботи. Методи дослідження ґрунтуються на використанні засобів і методів функціональної діагностики, які були підібрані відповідно до особливостей виду спорту – спортивні танці.

Змістові характеристики тестів дозволили зареєструвати специфічні кількісні і якісні показники функціональної підготовленості, оцінити індивідуально-типологічні властивості спортсменок.

Проведено аналіз сучасної спеціальної науково-методичної літератури та провідного світового досвіду щодо особливостей формування методологічної основи конверсії та реалізації перехідного періоду від переважного використання засобів загальної фізичної підготовки до спеціальної роботи спортсменів, що є науково-методичною засадою періодизації, представленної в роботах В. Н. Платонова (2013), Т. Бомпа (2016). В їх основі лежать наукові підходи до збільшення спеціалізованої спрямованості загальної фізичної підготовки, більш широкого використання засобів спеціальної і допоміжної підготовки в підготовчому періоді річного циклу підготовки.

Практичні аспекти реалізації цього підходу пов'язані з використанням засобів загальної фізичної підготовки, які забезпечують необхідний рівень розвитку потенційних можливостей спортсменів, що визначають функціональні резерви організму. Ці резерви розглядаються в якості умов подальшої інтенсифікації спортивної підготовки з урахуванням вимог структури функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів.

Ефективність наукового дослідження підтверджені чинниками. Які були реалізовані вперше, зокрема:

✓ вперше обґрунтовані нові можливості підвищення спеціалізованої спрямованості фізичної підготовки спортсменів-танцюристів, шляхом реалізації конверсії підготовки в підготовчому періоді річного циклу;

✓ вперше розроблені і систематизовані засоби фізичної підготовки танцюристів з урахуванням конверсії підготовки в підготовчому періоді річного циклу;

✓ вперше розроблена і інтегрована в систему річного циклу програма фізичної підготовки спортсменів;

✓ вперше обґрунтовані теоретичні та науково-практичні засади формування і реалізації допоміжної фізичної підготовки, спрямованої на конверсію загальної фізичної підготовки танцюристів;

✓ вперше обґрунтовано алгоритм дій, спрямований на реалізацію конверсії фізичної підготовки для спортсменів, які спеціалізуються в видах спорту, що поєднують спорт і мистецтво і для спортсменів-танцюристів, які спеціалізуються у стандартній європейській програмі спортивних танців;

✓ підтверджувальними є дані про високу фізіологічну напруженість змагального навантаження спортсменів-танцюристів; про конверсію – тренувальний процес, спрямований на «перенесення» досягнутого рухового й енергетичного потенціалу у процесі переходу від переважного використання засобів загальної фізичної підготовки до спеціалізованих танцювальних вправ; про формування змісту та процедури моделювання процесу дії (моделі дії);

✓ підтверджувальними є дані про структуру функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів у спортивних танцях;

✓ результати досліджень доповнюють теоретичні положення про закономірності формування адаптаційних ефектів засобів загальної, допоміжної та спеціальної фізичної підготовки, спрямованих на розвиток високо специфічних компонентів функціональних можливостей спортсменів, які спеціалізуються в видах спорту, що поєднують спорт і мистецтво.

Також, необхідно відзначити практичну значущість досліджень, яка пов'язана з розробкою методичного підходу до вдосконалення фізичної підготовленості спортсменів у спортивних танцях з урахуванням специфічних вимог демонстрації артистичної та хореографічної майстерності спортсменів-танцюристів. Ключовим чинником впровадження є теоретичне обґрунтування моделі конверсії у видах спорту, які поєднують в собі спорт і мистецтво і програму допоміжної фізичної підготовки, спрямованої на формування структури функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів-танцюристів.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр., згідно з темою кафедри хореографії і танцювальних видів спорту 2.22 «Удосконалення тренувального процесу кваліфікованих спортсменів в спортивних танцях на сучасному етапі розвитку виду спорту» (номер державної реєстрації 0116U001611) та плану науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2021-2025 рр., згідно з темою кафедри хореографії і танцювальних видів спорту 2.11 «Управління тренувальними і змагальними навантаженнями кваліфікованих спортсменів у спортивних танцях» (номер державної реєстрації 0121U108969). Здобувач – співвиконавець тем.

Роль автора, як співвиконавця, полягає у формуванні програми фізичної підготовки спеціалізованої спрямованості з урахуванням конверсії функціональної підготовленості кваліфікованих спортсменів у спортивних танцях, які спеціалізуються в стандартній європейській програмі. Автором розроблено науково-методичний підхід до конверсії фізичної підготовки спортсменів у спортивних танцях.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. У представленій дисертаційній роботі відповідно до теми дослідження на основі сучасних наукових підходів обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій визначено використанням адекватних підходів дослідження, наявністю достатньої кількості контингенту, визначенням спеціальних методів дослідження відповідно до віку і кваліфікації спортсменів.

Публікації представлені у 14 наукових публікаціях: 6 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 1 стаття у періодичному науковому виданні Чорногорії, проіндексованому в базі даних Scopus (Q3); 6 публікацій апробаційного характеру; 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

Апробацію результатів дисертації проведено на міжнародних наукових і науково-практичних конференціях високого рівня впродовж 2018-2022 років.

Структура та обсяг дисертації відповідає встановленим нормам і складає 202 сторінки тексту комп'ютерного набору державною мовою. В ній

присутні анотації, перелік умовних позначень, вступ, п'ять розділів, висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел та додатки. Робота ілюстрована 7 таблицями й 7 рисунками. Усього використано 154 джерела наукової та спеціалізованої літератури, з них 106 – іноземних.

Перший розділ присвячено визначенню стану проблеми дослідження пов'язаних зі спеціальною підготовленістю спортсменів у спортивних танцях. А саме, мова йде про пошук функціональних резервів, які впливають на рівень спеціальної фізичної підготовленості, сприяють демонстрації високоспецифічних проявів майстерності спортсменів-танцюристів. Доведено, що провідним фактором спеціальної фізичної підготовленості – є підтримання високого психоемоційного стану, хореографічної майстерності, легкості і синхронності виконання складних технічних приймів в змінних умовах темпо-ритмової структури рухових дій, розвинення втоми.

В другому розділі представлені сучасні методи дослідження, які відповідали цільовим настановам науково-дослідної роботи. Обґрунтовані засоби їх системного використання відповідно до мети та завдань дослідження розкрито методологію досліджень, обґрунтовано використання методів дослідження, описано організацію дослідження і контингент випробуваних.

В третьому розділі розглянуто особливості моделювання узагальненої конверсії, що ґрунтується на аналітичних інструментах модельно-цільового підходу – теоретичного і емпіричного аналізу та визначає засоби моделювання, обґрунтовує та формує механізм реалізації конверсії. Визначено структуру та зміст узагальненої (теоретичної) моделі конверсії, що включала наступні дії визначені параметрами алгоритму: формування цільових настанов конверсії; характеристика предмета конверсії, операції конверсії; результат конверсії.

Також, розглянуто модель групової конверсії, що визначила тренувальні засоби допоміжної фізичної підготовки спрямованої на розвиток механізмів регуляції та стимуляції функцій, які, у свою чергу, визначили специфічні сторони функціональних можливостей спортсменів-танцюристів. Структура та зміст групової (реалізаційної) моделі конверсії включала: особливості спрямованості спеціальної фізичної підготовки на основі структури функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів-танцюристів, систематизацію засобів тренування та

обґрунтування принципів їх програмного застосування, розробку експериментальної програми допоміжної підготовки.

В четвертому розділі розглянуті питання, щодо розробки програми спеціальної фізичної підготовки з урахуванням сучасних підходів до конверсії фізичної підготовки танцюристів у спортивних танцях, яка включає шість тренувальних мікроциклів, шість відновлювальних мікроциклів, два контрольні мікроцикли, чотири блоки тренувальних занять: 1 блок – комплекс інтенсивних вправ, спрямований на вдосконалення точності виконання рухів (координація), час виконання 30 хв; 2 блок – комплекс, спрямований на вдосконалення гнучкості і силових можливостей, час виконання 25 хв; 3 блок – кардіотренування (витривалість), час виконання 20 – 25 хв; 4 блок – інтегральний, пов'язаний з музичним супроводом та темпоритмовими характеристиками вправ, близькими до танцювального спорту, час виконання 35 – 40 хв.

Зазначено, що виконання програми сприяло вдалій адаптації фізіологічних механізмів функціонального забезпечення спеціальної працездатності спортсменів-танцюристів в умовах режимів роботи, які за темпо-ритмовою структурою та емоційною насиченістю відповідають танцювальній діяльності спортсменів-танцюристів.

Показники функціональних можливостей мали позитивні статистично значущі зміни у спортсменів-танцюристів основної групи: співвідношення легеневої вентиляції і парціального тиску CO_2 (EqPaCO_2) – 7,7%; часу половини реакції споживання O_2 ($T_{50} \text{VO}_2$) – 13,5%; часу половини реакції легеневої вентиляції ($T_{50} V_E$) – 15,9%; відношення виділення CO_2 та споживання O_2 (RER) – 4,8%; відношення $\text{VO}_2 \text{max}$ півфіналу та $\text{VO}_2 \text{max}$ фіналу – 51,1%; відношення La півфіналу та La фіналу – 7,5% ($p < 0,05$). Ступінь фізіологічної напруженості спортсменів-танцюристів основної групи зменшився на 13,9% у партнерів, на 9,4% у партнерок за показником «тренувального імпульсу» ($p < 0,05$). Відповідні характеристики функціональних можливостей спортсменів-танцюристів контрольної групи – статистично значущо не змінилися.

Ефективність виконання змагальної програми за даними експертної оцінки, враховуючи правила змагань, збільшилась на 18% ($p < 0,05$). Відповідні характеристики функціональних можливостей спортсменів-танцюристів контрольної групи – статистично значущо не змінилися.

У роботі зазначено загальні принципи конверсії фізичної підготовки спортсменів, які спеціалізуються в видах спорту, що об'єднують спорт та мистецтво, і ґрунтуються на наступних науково-методичних положеннях: рівень фізичної підготовленості формується за умов збереження і сприяння демонстрації артистичної та хореографічної майстерності спортсменів; спрямованість фізичної підготовки на механізмах регуляції та стимуляції функцій, які забезпечують спеціальну працездатність спортсменів; цільовими настановами фізичної підготовки – є зменшення рівня фізіологічного напруження змагального навантаження; рівень розвитку потужності і ємності енергозабезпечення розвивається в межах забезпечення адаптаційних резервів організму для вдосконалення спеціальної майстерності спортсменів.

В п'ятому розділі і висновках підбито підсумки роботи, систематизовані і обґрунтовані результати роботи, сформовані висновки і напрями продовження дослідження в цьому напрямку.

Практичні рекомендації надають можливості визначити підходи щодо реалізації результатів наукового дослідження у практику підготовки у спортивних танцях.

У цілому позитивно оцінюючи дисертацію Хом'яченко А.А., слід відзначити деякі **зауваження, побажання і дискусійні питання**:

1. Ви визначили, що умовою розробки засобів конверсії є формування спеціалізованої спрямованості тренувального процесу на послідовну реалізацію певних функцій організму, де ви зазначаєте процеси формування структур різних можливостей і оптимізація навантаження, але не визначаєте певні види контролю за всіма цими станами та процесами. Чи могли би ви пояснити чому?

2. Чи враховувалися вами індивідуальні функціональні особливості пар і якщо так, то якими були відмінності між парами спортсменів в реалізації вами запропонованої конверсії?

3. Що ви розумієте під високоспеціалізованими проявами силових можливостей спортсменів-танцюристів? І чому саме силові якості ви визначили провідними?

4. В роботі зустрічається термін «баланс», ну наприклад при визначенні дидактичних властивостей (стор.112), що мається на увазі, баланс чого?

5. У практичних рекомендаціях ви зазначаєте, що характеристикою силових кроків – є рухи, які за кінематичною та динамічною структурою відповідають структурі танцювальних локомоцій. Цей термін «силові кроки» внесений вами вперше, чи його запропонували інші дослідники?

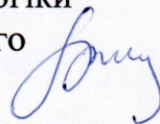
6. В роботі зустрічаються стилістичні та орфографічні помилки.

Однак слід зазначити, що ці питання та зауваження не знижують актуальності, новизни та практичної значущості дисертаційної роботи та не впливають на її загальну високу позитивну оцінку.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертаційна робота Хом'яченко О. О. «Конверсія фізичної підготовки з урахуванням функціональних можливостей спортсменів у спортивних танцях» має достатнє теоретичне й практичне значення, є самостійним завершеним науковим дослідженням, де висвітлено нові наукові результати, що в сукупності дозволяють розв'язати важливу наукову проблему. За актуальністю порушеної проблеми, новизною отриманих результатів та практичним значенням дисертаційна робота Хом'яченко Олесі Олександрівни відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44) та наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (із змінами, внесеними згідно з Наказом МОН України № 759 від 31.05.2019 р.), а її автор заслуговує присудження їй ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Рецензент:

доктор біологічних наук, професор,
професор кафедри психології і педагогіки
Національного університету фізичного
виховання і спорту України



Л. Г. Коробейнікова

Підпис Коробейнікової Л.Г. засвідчую:
Проректор з науково-педагогічної роботи
Національного університету фізичного
виховання і спорту України



О. В. Борисова